

Σύλλογος
Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας
«σὺν Ἀθηνᾶ»

Παρμενίδης ἢ περί ιδεῶν

(οι μεταφράσεις των χωρίων είναι κατά το νοούμενο για λόγους οικονομίας χώρου και για να είναι πιο εύληπτα τα νοήματα. Βασική πηγή η μετάφραση του Κάκτου 1993 με τροποποιήσεις)

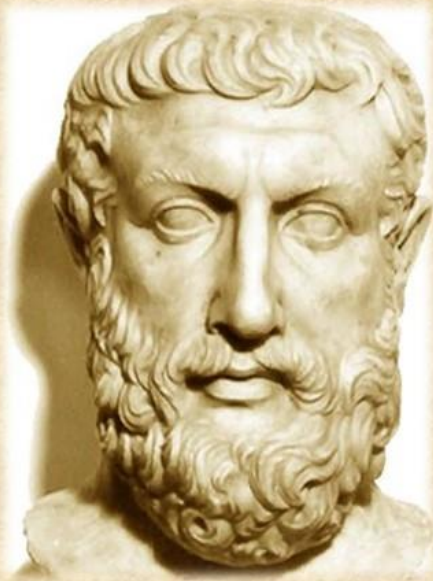
Σάββατο, 7 Νοεμβρίου 2020

Παρουσίαση, σχολιασμός: Κατερίνα Δ. Χατζοπούλου

ΓΕΝΙΚΑ

- Ο Παρμενίδης είναι ένα πρώιμο χρονικά παράδειγμα χρήσης τυπικής λογικής για τη διερεύνηση μεταφυσικών εννοιών.
- Περιέχει εκτενή επιχειρηματολογία ουσιαστικά ενάντια στη θεωρία των ιδεών (ειδών) από μέρους των ελεατών φιλοσόφων Παρμενίδη και Ζήνωνα.
- Ο Παρμενίδης και ο Ζήνωνας είναι μονιστές φιλόσοφοι, ειδικότερα μπορούμε να διατυπώσουμε – με όρους που να καταλαβαίνουμε κι εμείς – ότι αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα ως ενιαία.
- Άλλοι προσωκρατικοί φιλόσοφοι, αναζητούν το συνεκτικό στοιχείο του σύμπαντος σε ένα (μονιστές) ή περισσότερα (πλουραλιστές) στοιχεία: ο Θαλής το νερό, ο Αναξίμενης τον αέρα, ο Ηράκλειτος τη φωτιά, ο Αναξίμανδρος και ο Εμπεδοκλής θέτουν συνδυασμό στοιχείων: αέρα, γη, νερό, φωτιά.
- Όμως εκεί που οι προαναφερθέντες λένε όλα είναι νερό ή όλα είναι φωτιά κτλ., η ελεατική σχολή με βασικό εκπρόσωπο τον Παρμενίδη λέει πως όλα είναι ένα.

Ο ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ ΚΑΙ Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΟΝΤΟΣ

Παρμενίδης ο Ελεάτης
6^{ος}-5^{ος} αιώνας π. Χ.

ἓν τὸ πᾶν

«Ὅλα εἶναι ἓνα»

(πηγή: Αριστοτέλης,
Μετά τα Φυσικά Α 984 b2)

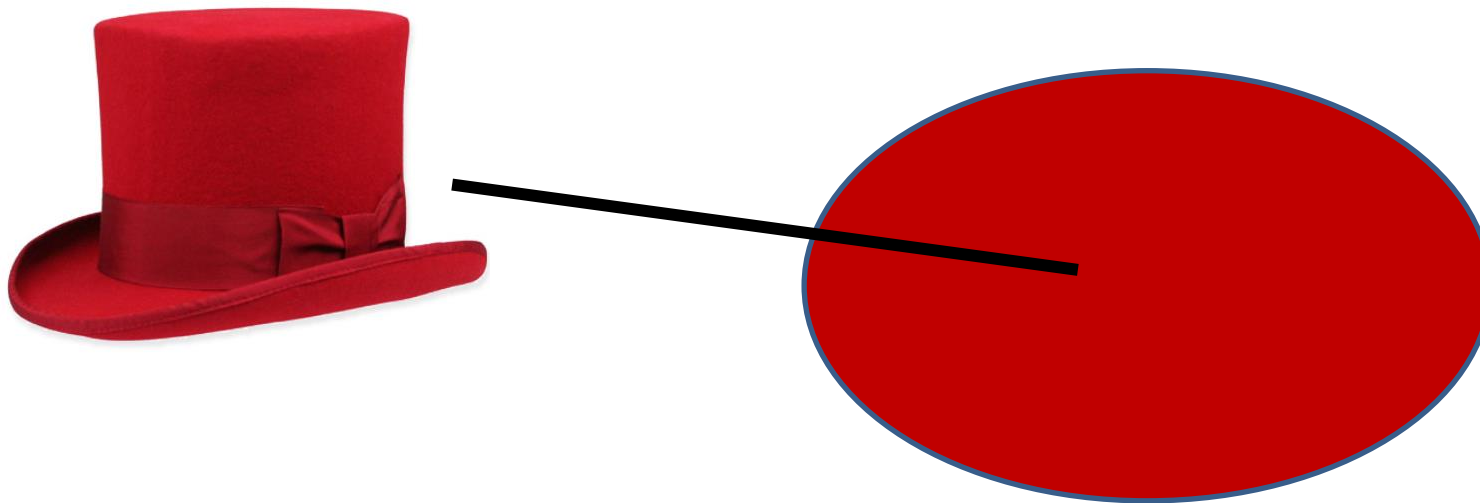
- Βασικό θέμα του διαλόγου Παρμενίδης είναι η κριτική στη θεωρία των ιδεών, καθώς η θεωρία αυτή προϋποθέτει δυισμό και είναι σε ευθεία αντίθεση με τις διαπιστώσεις του Παρμενίδη και των ελεατών φιλοσόφων.

ΔΙΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

- Είχαμε δει από την έβδομη επιστολή του Πλάτωνα να γίνεται λόγος για την αδυναμία της γλώσσας να εκφράσει πλήρως όλα τα επιθυμητά νοήματα με τρόπο που να γίνουν κατανοητά.
- Η εφαρμογή τυπικής λογικής για τη μελέτη της γλώσσας σχετίζεται με τη χρησιμοποίηση μεθόδων από τα μαθηματικά, ειδικότερα τη θεωρία συνόλων για την ανάλυση του νοήματος των φυσικών γλωσσών.
- Ο διάλογος *Παρμενίδης* είναι ένα εξαιρετικό, για να μην πούμε ακραίο παράδειγμα εφαρμογής της τυπικής λογικής στην ανάλυση της γλωσσικής σημασίας.
- Το μισό μέρος σχεδόν του διαλόγου μοιάζει με ακολουθία μαθηματικών εξισώσεων σε συνεχή λόγο με εστίαση στα γλωσσικά νοήματα και ειδικά τη σχέση των κατηγορημάτων με τα ορίσματα.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΤΥΠΙΚΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

- Η χρήση των εργαλείων της μαθηματικής λογικής στη γλωσσική ανάλυση μπορεί να γίνει κατανοητή σε πρώτη φάση από ένα παράδειγμα: όταν λέμε *το καπέλο είναι κόκκινο*, αναλύεται η σημασία αυτής της πρότασης ως εξής: το καπέλο είναι μέλος του συνόλου των οντοτήτων που έχουν κόκκινο χρώμα.

- Αντίστοιχα *το καπέλο δεν είναι κόκκινο* σημαίνει ότι δεν είναι μέλος του συνόλου των κόκκινων οντοτήτων.

- Μοιάζουν τα παραδείγματα αυτά απλά και αυτονόητα, όμως έχει η μέθοδος αυτή ισχυρές προεκτάσεις και είναι σε θέση να διαχειριστεί και να οργανώσει το νόημα των φυσικών γλωσσών μέχρι ένα σημείο.
- Άλλωστε είναι η μελέτη και ανάλυση του αυτονόητου που συχνά έχει δημιουργήσει μεγάλη πρόοδο στις επιστήμες, όσον αφορά την κατανόηση των νόμων της φυσικής (π.χ. βαρύτητα) κ.ά.
- Επίσης ήδη στον χώρο των μαθηματικών είναι η μετατροπή μιας εξίσωσης σε μια άλλη που επιτρέπει συχνά την επίλυση της, π.χ. με βάση αυτή τη σχέση $\alpha \cdot \beta - \alpha \cdot \gamma = \alpha \cdot (\beta - \gamma)$.

$$2x + 2(y - x) = 12 \Leftrightarrow 2x + 2y - 2x = 12 \Leftrightarrow 2y = 12 \Rightarrow y = 6, x = 0$$
- Μέχρι ένα σημείο βέβαια, διότι δεν είναι βέβαιο ότι η γλώσσα είναι συστηματικό φαινόμενο, λόγω της αμφισημίας και γλωσσικής αλλαγής, άρα συστηματικά εργαλεία δεν είναι πλήρως επαρκή για την περιγραφή μιας ενός μη συστηματικού φαινομένου, όπως οι φυσικές γλώσσες (Harris 1952, Johnson 2004, Χατζοπούλου 2019).
- Είναι όμως χρήσιμα (Frege 1879, Montague 1970).

ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΕΣ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Αδείμαντος: αδελφός Πλάτωνα

Αντιφώντας: ετεροθαλής αδελφός του Πλάτωνα

Αριστοτέλης: Νέος μαθητής φιλοσοφίας του ευρύτερου κύκλου των Σωκρατικών, επρόκειτο να γίνει αργότερα ένας από τους τριάντα τυράννους (όχι ο μαθητής του Πλάτωνα)

Γλαύκων: αδελφός Πλάτωνα

Ζήνων ο Ελεάτης: μαθηματικός και φιλόσοφος της Κάτω Ιταλίας, σύντροφος του Παρμενίδη, γνωστός για τα παράδοξα που διατύπωσε (π.χ. ο Αχιλλέας και η χελώνα)

Κέφαλος ο Κλαζομένιος: φιλόσοφος από τη Μ. Ασία (όχι ο πατέρας του Λυσία που εμφανίζεται στην πλατωνική Πολιτεία)

Παρμενίδης: ιδρυτής της ελεατικής σχολής, μονιστής, εισηγητής του χώρου της οντολογίας

Πυθόδωρος: Αθηναίος, μαθητής του Ζήνωνα

Σωκράτης: ο γνωστός φιλόσοφος, στον διάλογο αυτό είναι 20 ετών

ΣΚΗΝΙΚΟ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

- Τον διάλογο αφηγείται ο Κέφαλος, ο οποίος έχει έρθει από τις Κλαζομενές στην Αθήνα ακριβώς γιατί ψάχνει τον φίλο του μόνου εν ζωή αυτήκοου του συγκεκριμένου διαλόγου μεταξύ Ζήνωνα, Παρμενίδη και Σωκράτη (που εκτυλίσσεται 50 χρόνια πριν τον δραματικό χρόνο).

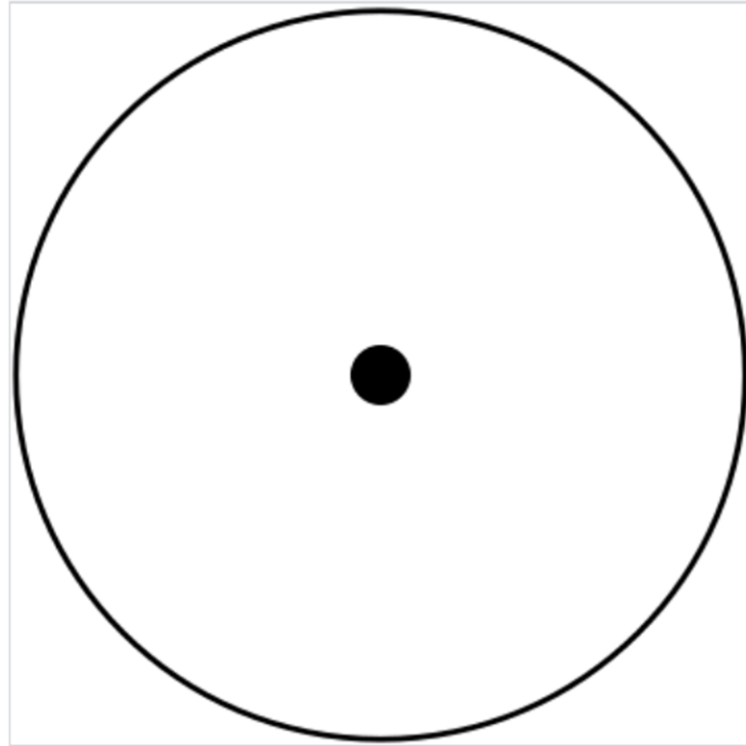

- Συνεπώς ο Κέφαλος ο Κλαζομένιος έχει έρθει από τις Κλαζομενές στην Αθήνα για να ακούσει την αφήγηση του διαλόγου αυτού από τον Αντιφώντα, ετεροθαλή αδελφό του Πλάτωνα, που του τα είχε αφηγηθεί ο αυτόπτης/αυτήκοος Πυθόδωρος, που ήταν φίλοι.

ΤΙ ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΜΕΝΙΔΗ

- Ο Παρμενίδης στη θεωρία του γενικά υποστηρίζει την ανυπαρξία του μη όντος, το οποίο μοιάζει ταυτολογικό, δεν είναι όμως.
- Υποστηρίζει ότι υπάρχουν δύο δρόμοι στην κατανόηση των πραγμάτων, αυτός της αλήθειας και αυτός της γνώμης.
- Ο δεύτερος είναι λάθος, γιατί η πραγματικότητα είναι ενιαία.
- Οι αντιλήψεις των ανθρώπων πολύ απέχουν από την πραγματικότητα, γιατί οι αισθήσεις δεν μας δίνουν αξιόπιστες πληροφορίες.
- Το μόνο σωζόμενο έργο του είναι ένα ποίημα σε δακτυλικό εξάμετρο, στο οποίο η φιλοσοφία του παρουσιάζεται με μορφή θεϊκής αποκάλυψης.
- Στο ποίημα εμφανίζεται ο ποιητής (Παρμενίδης) να επιβαίνει σε άρμα καθοδηγούμενο από κόρες του Ήλιου προς μια ανώνυμη θεά.
- Η θεά ομιλεί στην προσωποποιημένη Αλήθεια και υποδεικνύει την ταύτιση των νοουμένων με τα υπαρκτά.
- Υπάρχει διαίρεση ανάμεσα στην αληθινή πραγματικότητα και τη φαινόμενη πραγματικότητα.

ΤΟ ΕΝ (Η ΜΟΝΑΔΑ)

- Η έννοια της απόλυτης μονάδας, του ενός, και ο ιερός της χαρακτήρας εντοπίζεται ήδη στους Πυθαγορείους, από τους οποίους είχε επιρροές και ο Παρμενίδης.
- Το θέμα μεταφυσικής και μαθηματικών είναι αρκετά διαδεδομένο, αν και δεν γίνεται πάντα συνειδητό, π.χ. τριαδικότητα, πυθαγόρειες τριάδες, χαλδαϊκά λόγια κτλ.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΚΕΦΑΛΟΣ ἐπειδὴ Ἀθήναζε οἴκοθεν ἐκ Κλαζομενῶν ἀφικόμεθα, κατ' ἀγορὰν ἐνετύχομεν Ἀδειμάντῳ τε καὶ Γλαύκωνι: καὶ μου λαβόμενος τῆς χειρὸς ὁ Ἀδείμαντος, Χαῖρ', ἔφη, ὦ Κέφαλε, καὶ εἶ του δέη τῶν τῆδε ὧν ἡμεῖς δυνατοί, φράζε. «Ὅταν φτάσαμε στην Αθήνα ἀπὸ την πατρίδα μας, τις Κλαζομενές, συναντήσαμε στην ἀγορὰ τον Ἀδείμαντο καὶ τον Γλαύκωνα. Ο Ἀδείμαντος μ' ἐπίασε ἀπ' το χέρι καὶ εἶπε: Χαίρε Κέφαλε, ἀν χρειάζεσαι κάτι ἀπὸ δω, που μπορούμε να κάνουμε, πες το.»

ΚΕΦΑΛΟΣ ἀλλὰ μὲν δὴ, εἶπον ἐγώ, πάρειμί γε ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, δεησόμενος ὑμῶν. «Ακριβῶς γι αὐτὸ εἶμαι ἐδῶ, εἶπα, γιὰ να σας παρακαλέσω»

ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ λέγοις ἄν, ἔφη, τὴν δέησιν. [126β] «Πες μας, εἶπε.»

ΚΕΦΑΛΟΣ καὶ ἐγὼ εἶπον: τῷ ἀδελφῷ ὑμῶν τῷ ὁμομητρίῳ τί ἦν ὄνομα; οὐ γὰρ μέμνημαι. παῖς δέ που ἦν, ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησα δεῦρο ἐκ Κλαζομενῶν: πολὺς δὲ ἤδη χρόνος ἐξ ἐκείνου. τῷ μὲν γὰρ πατρί, δοκῶ, Πυριλάμπης ὄνομα. «Κι ἐγὼ εἶπα, ποιό ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ ὁμομήτριου ἀδελφού σου, δὲν το θυμάμαι. Ἦταν παιδί τὴν προηγούμενη φορὰ που ἦρθα ἀπὸ τῆς Κλαζομενῆς, κι ἀπὸ τότε ἔχει περάσει πια πολὺς καιρὸς. Ο πατέρας τοῦ λεγόταν νομίζω Πυριλάμπης.»

ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ πάνυ γε, ἔφη. «Πράγματι, εἶπε.»

ΚΕΦΑΛΟΣ αὐτῷ δέ γε; «Και ὁ ἴδιος;»

ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ Ἀντιφῶν. ἀλλὰ τί μάλιστα πυνθάνη; «Ἀντιφώντας. Γιατί ὅμως ρωτᾶς νὰ μάθεις;»

ΤΙ ΕΚΑΝΕ ΤΑΞΙΔΙ ΓΙΑ ΝΑ ΑΚΟΥΣΕΙ Ο ΚΕΦΑΛΟΣ & ΟΙ ΣΥΝ ΑΥΤΩ

ΚΕΦΑΛΟΣ οἶδε, εἶπον ἐγώ, πολῖταί τ' ἐμοί εἶσι, μάλα φιλόσοφοι, ἀκηκόασί τε ὅτι οὗτος ὁ Ἀντιφῶν Πυθοδώρω τινὶ Ζήνωνος [126ξ] ἑταίρω πολλὰ ἐντετύχηκε, καὶ τοὺς λόγους, οὓς ποτε Σωκράτης καὶ Ζήνων καὶ Παρμενίδης διελέχθησαν, πολλάκις ἀκούσας τοῦ Πυθοδώρου ἀπομνημονεύει. «Αυτοί εδῶ εἶπα, εἶναι οἱ συμπολίτες μου, φιλόσοφοι, κι ἔχουν ἀκούσει πως ὁ Ἀντιφῶν αὐτός συναντήθηκε πολλές φορές με κάποιον Πυθόδωρο, φίλο του Ζήωνα, και ὅτι αὐτά που συζήτησαν κάποτε ὁ Σωκράτης, ὁ Ζήνων και ὁ Παρμενίδης, επειδή τα ἀκουσε πολλές φορές ἀπὸ τον Πυθόδωρο, τα θυμάται.»

ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. «Αλήθεια εἶναι, εἶπε.»

ΚΕΦΑΛΟΣ τούτων τοίνυν, εἶπον, δεόμεθα διακοῦσαι. «Θέλουμε λοιπόν πολύ ν' ἀκούσουμε τις συζητήσεις αὐτές.»

Ο ΑΝΤΙΦΩΝ ΕΙΧΕ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΣΕΙ ΤΟΝ ΔΙΑΛΟΓΟ

(που είχε γίνει πριν 50 χρόνια, που του τον είχε πει ο Πυθόδωρος)

ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ ἄλλ' οὐ χαλεπόν, ἔφη: μειράκιον γὰρ ὦν αὐτοὺς εὖ μάλα διεμελέτησεν, ἐπεὶ νῦν γε κατὰ τὸν πάππον τε καὶ ὁμώνυμον πρὸς ἵππικῇ τὰ πολλὰ διατρίβει. ἄλλ' εἰ δεῖ, ἴωμεν παρ' αὐτόν: ἄρτι γὰρ ἐνθένδε οἴκαδε οἴχεται, οἴκει δὲ ἐγγὺς ἐν Μελίτη. [127α] «Δεν είναι δύσκολο εἶπε. Ἦταν τότε νεαρός και για αυτό απομνημόνευσε σωστά τις συζητήσεις, ενώ τώρα ασχολείται με την ιππική κοντά στον ομώνυμο παππού του. Αν πρέπει όμως, πάμε να τον βρούμε. Πριν λίγο ἔφυγε από δω για το σπίτι του. Μένει κοντά στη Μελίτη (περιοχή Κεραμεικού).»

Ο ΑΝΤΙΦΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ, ΑΛΛΑ ΠΕΙΘΕΤΑΙ

ΚΕΦΑΛΟΣ [αφηγητής] ταῦτα εἰπόντες ἐβαδίζομεν, καὶ κατελάβομεν τὸν Ἀντιφῶντα οἴκοι, χαλινόν τινα χαλκεῖ ἐκδιδόντα σκευάσαι: ἐπειδὴ δὲ ἐκείνου ἀπηλλάγη οἱ τε ἀδελφοὶ ἔλεγον αὐτῷ ὧν ἔνεκα παρεῖμεν, ἀνεγνώρισέν τέ με ἐκ τῆς προτέρας ἐπιδημίας καὶ με ἠσπάζετο, καὶ δεομένων ἡμῶν διελθεῖν τοὺς λόγους, τὸ μὲν πρῶτον ὠκνεῖ—πολὺ γὰρ ἔφη ἔργον εἶναι— ἔπειτα μέντοι διηγείτο.

«Αφού είπαμε αυτά, πήγαμε στον Αντιφώντα και τον βρήκαμε στο σπίτι του να δίνει ένα χαλινάρι σε σιδηρουργό για επισκευή. Όταν τελείωσε με κείνον και του ανήγγειλαν τα αδέλφια του για ποιο λόγο είχαμε έρθει, με αναγνώρισε από την προηγούμενη επίσκεψη μου και με χαιρέτισε. Όταν τον παρακαλέσαμε να διηγηθεί τις συζητήσεις, στην αρχή δίστασε, γιατί ήταν πολύ δύσκολο, είπε. Ύστερα όμως άρχισε να αφηγείται.»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ & ΖΗΝΩΝ ΣΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

- Ο Αντιφώντας ξεκινά και αφηγείται για τον διάλογο που είχε λάβει χώρα πριν 50 χρόνια από τον δραματικό χρόνο όταν είχαν έρθει στην Αθήνα οι ελεάτες φιλόσοφοι Παρμενίδης και Ζήνων για τα Μεγάλα Παναθήναια.
- Τα Μεγάλα Παναθήναια, με ιδρυτή τον Πεισίστρατο, εορτάζονταν κάθε 4 χρόνια προς τιμή της θεάς Αθηνάς, με αθλητικούς και μουσικούς αγώνες.
- Ο Παρμενίδης και ο Ζήνων, οι οποίοι εκτός από δάσκαλος και μαθητής αναφέρεται πως είχαν και συντροφική σχέση, διέμειναν στο σπίτι του Πυθόδωρου.
- Ο διάλογος από ένα σημείο και πέρα περιέχει αυστηρή λογική επιχειρηματολογία, ένα αξιοθαύμαστος τρόπος δόμησης επιχειρημάτων όσον αφορά τις γλωσσικές έννοιες.
- Είναι εντυπωσιακό πόσο εξοικειωμένοι ήταν όλοι οι συνομιλητές και εμπλεκόμενοι σε αυτό το είδος ρητορικής, σε αντίθεση με εμάς που δεν είμαστε, θα έλεγα, καθόλου.

Η ΑΦΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΦΩΝΤΑ

ἔφη δὲ δὴ ὁ Ἀντιφῶν λέγειν τὸν Πυθόδωρον ὅτι ἀφίκοιτό ποτε εἰς Παναθήναια τὰ μεγάλα [127β] Ζήνων τε καὶ Παρμενίδης. τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὖ μάλα ἤδη πρεσβύτην εἶναι, σφόδρα πολίον, καλὸν δὲ κάγαθόν τὴν ὄψιν, περὶ ἔτη μάλιστα πέντε καὶ ἐξήκοντα: Ζήνωνα δὲ ἐγγὺς τῶν τετταράκοντα τότε εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν, καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι. καταλύειν δὲ αὐτοὺς ἔφη παρὰ τῷ [127ξ] Πυθοδώρῳ ἐκτὸς τείχους ἐν Κεραμεικῷ:

«Εἶπε λοιπὸν ὁ Ἀντιφώντας ὅτι ὁ Πυθόδωρος ἔλεγε πως κάποτε ἦρθαν στὴν Ἀθήνα στὰ Μεγάλα Παναθήναια ὁ Ζήνων καὶ ὁ Παρμενίδης. Ὁ Παρμενίδης ἦταν πολὺ ἠλικιωμένος, με κατάλευκα μαλλιά, ωραῖος καὶ καλὸς στὴ μορφή, ἐξήντα πέντε περίπου ετῶ. Τότε ὁ Ζήνων κόντευε τὰ σαράντα, ψηλὸς καὶ ευχάριστος στὴν ὄψη. Λεγόταν ὅτι εἶχε παλιά ερωτικὴ φιλία με τὸν Παρμενίδη. Εγκαταστάθηκαν, εἶπε (ὁ Ἀντιφών ὅτι ἔλεγε ὁ Πυθόδωρος), στὸ σπίτι τοῦ Πυθόδωρου, ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη, στὸν Κεραμεικὸ.»

ΑΦΙΞΗ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ & ΦΙΛΩΝ

οἱ δὴ καὶ ἀφικέσθαι τὸν τε Σωκράτη καὶ ἄλλους τινὰς μετ' αὐτοῦ πολλούς, ἐπιθυμοῦντας ἀκοῦσαι τῶν τοῦ Ζήνωνος γραμμάτων—τότε γὰρ αὐτὰ πρῶτον ὑπ' ἐκείνων κοιμισθῆναι—Σωκράτη δὲ εἶναι τότε σφόδρα νέον. ἀναγιγνώσκειν οὖν αὐτοῖς τὸν Ζήωνα αὐτόν, τὸν δὲ Παρμενίδην τυχεῖν ἔξω ὄντα: καὶ εἶναι πάνυ βραχὺ ἔτι λοιπὸν τῶν λόγων ἀναγιγνωσκομένων, ἠνίκα [127δ] αὐτός τε ἐπεισελεῖν ἔφη ὁ Πυθόδωρος ἔξωθεν καὶ τὸν Παρμενίδην μετ' αὐτοῦ καὶ Ἀριστοτέλη τὸν τῶν τριάκοντα γενόμενον, καὶ σμίκρ' ἄττα ἔτι ἐπακοῦσαι τῶν γραμμάτων: οὐ μὴν αὐτός γε, ἀλλὰ καὶ πρότερον ἀκηκοέναι τοῦ Ζήωνος. «Ἐφτασε λοιπὸν ἐκεῖ ὁ Σωκράτης με πολλούς ἄλλους, θέλοντας νὰ ἀκούσουν τα συγγράμματα τοῦ Ζήωνα, γιατί πρώτη φορά τα ἔφεραν αυτοί. Εκείνη την εποχή ἦταν ὁ Σωκράτης νεότατος. Διάβαζε λοιπὸν ὁ ἴδιος ὁ Ζήνων, ἐνῶ ὁ Παρμενίδης ἔτυχε νὰ εἶναι ἔξω. Ἔμενε νὰ διαβάσει λίγο ἀκόμη, ὅταν ἔφτασαν ὁ Πυθόδωρος, ὁ Παρμενίδης καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, που ἐγίνε ἓνας ἀπὸ τοὺς Τριάκοντα, καὶ μόλις πρόλαβαν νὰ ἀκούσουν λίγα. Αὐτός ὅμως εἶχε ἀκούσει τὸν Ζήωνα καὶ προηγουμένως.»

ΖΗΝΩΝ: ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΟΛΛΑ

τὸν οὖν Σωκράτη ἀκούσαντα πάλιν τε κελεῦσαι τὴν πρώτην ὑπόθεσιν τοῦ πρώτου λόγου ἀναγνῶναι, καὶ ἀναγνωσθείσης, [127ε] πῶς, φάναι, ὦ Ζήνων, τοῦτο λέγεις; εἰ πολλά ἐστὶ τὰ ὄντα, ὡς ἄρα δεῖ αὐτὰ ὅμοιά τε εἶναι καὶ ἀνόμοια, τοῦτο δὲ δὴ ἀδύνατον: οὔτε γὰρ τὰ ἀνόμοια ὅμοια οὔτε τὰ ὅμοια ἀνόμοια οἷόν τε εἶναι; οὐχ οὕτω λέγεις; «Ακούγοντας ο Σωκράτης, τον παρακάλεσε να διαβάσει πάλι την πρώτη υπόθεση του πρώτου λόγου και αφού τη διάβασε, τον ρώτησε: Τί εννοείς, Ζήνωνα, αν τα ὄντα εἶναι πολλά, πρέπει να εἶναι ὅμοια και ἀνόμοια, ἀλλὰ αὐτό εἶναι ἀδύνατο. Διότι οὔτε τα ἀνόμοια μπορούν να εἶναι ὅμοια, οὔτε τα ὅμοια ἀνόμοια; Αὐτό δεν εννοούσες;»

ΖΗΝΩΝ οὕτω, φάναι τὸν Ζήνωνα. «Αὐτό, εἶπε ο Ζήνωνας.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ οὐκοῦν εἰ ἀδύνατον τὰ τε ἀνόμοια ὅμοια εἶναι καὶ τὰ ὅμοια ἀνόμοια, ἀδύνατον δὴ καὶ πολλὰ εἶναι; εἰ γὰρ πολλὰ εἶη, πάσχοι ἂν τὰ ἀδύνατα. ἄρα τοῦτό ἐστὶν ὃ βούλονταί σου οἱ λόγοι, οὐκ ἄλλο τι ἢ διαμάχεσθαι παρὰ πάντα τὰ λεγόμενα ὡς οὐ πολλά ἐστὶ; «Αν λοιπόν εἶναι ἀδύνατο να ἀνόμοια να εἶναι ὅμοια και τα ὅμοια ἀνόμοια, τότε εἶναι ἀδύνατο να εἶναι πολλά. Ἄρα οἱ λόγοι σου επιδιώκουν να αγωνιστοῦν για το ὅτι δεν υπάρχουν πολλά, ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα λέγονται.»

ΖΗΝΩΝ [...] καλῶς συνῆκας ὅλον τὸ γράμμα ὃ βούλεται. «Καλά κατάλαβες τι επιδιώκει ολόκληρο το σύγγραμμα.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ *μανθάνω* [...] ὦ Παρμενίδη, ὅτι Ζήνων ὅδε οὐ μόνον τῇ ἄλλῃ σου φιλία βούλεται ὠκειῶσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ συγγράμματι. ταῦτόν γὰρ γέγραφε τρόπον τινὰ ὅπερ σύ, μεταβάλλων δὲ ἡμᾶς πειρᾶται ἐξαπατᾶν ὡς ἕτερόν τι λέγων. σὺ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ποιήμασιν ἐν φῆς εἶναι τὸ [128β] πᾶν, [...] ὅδε δὲ αὖ οὐ πολλά φησιν εἶναι [...]. τὸ οὖν τὸν μὲν ἐν φάναι, τὸν δὲ μὴ πολλά, καὶ οὕτως ἑκάτερον λέγειν ὥστε μηδὲν τῶν αὐτῶν εἰρηκέναι δοκεῖν [...], ὑπὲρ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους φαίνεται ὑμῖν τὰ εἰρημένα εἰρηῆσθαι. «Καταλαβαίνω, Παρμενίδη, ὅτι ο Ζήνων θέλει να εἶναι οικεῖος σου ὄχι μόνο με ἄλλα εἶδη φιλίας, ἀλλὰ και με το σύγγραμμα. Θέλει δηλαδή κάπως να γράψει το ἴδιο με σένα, ἀλλάζοντας το ὅμως προσπαθεῖ να μας ξεγελάσει ὅτι δήθεν λέει κάτι διαφορετικό. Εσύ στα ἔργα σου υποστηρίζεις ὅτι το παν εἶναι ἓνα [...] αὐτός ισχυρίζεται ὅτι δεν υπάρχουν πολλά [...]. Με το να λέει λοιπόν ο μὲν ὅτι υπάρχει ἓνα και ο δε ὅτι δεν υπάρχουν πολλά και να εκφράζεται καθένας με τέτοιο τρόπο ὡστε να φαίνεται ὅτι δεν λέτε το ἴδιο πράγμα [...] νομίζετε ὅτι ἔχετε πει ἀνώτερα πράγματα ἀπὸ μας τους υπόλοιπους να τα καταλάβουμε.»

ΖΗΝΩΝ ναί, φάναι τὸν Ζήνωνα, ὦ Σώκρατες. σὺ δ' οὖν τὴν ἀλήθειαν τοῦ γράμματος οὐ πανταχοῦ ἤσθησαι. καίτοι [128c] ὥσπερ γε αἱ Λάκαιναι σκύλακες εὖ μεταθεῖς τε καὶ ἰχνεύεις τὰ λεχθέντα: ἀλλὰ πρῶτον μὲν σε τοῦτο λανθάνει, ὅτι οὐ παντάπασιν οὕτω σεμνύνεται τὸ γράμμα, ὥστε ἅπερ σὺ λέγεις διανοηθὲν γραφῆναι, τοὺς ἀνθρώπους δὲ ἐπικρυπτόμενον ὥς τι μέγα διαπραττόμενον: ἀλλὰ σὺ μὲν εἶπες τῶν συμβεβηκότων τι, ἔστι δὲ τό γε ἀληθὲς βοήθειά τις ταῦτα τὰ γράμματα τῷ Παρμενίδου λόγῳ πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας [128d] αὐτὸν κωμωδεῖν ὥς εἰ ἓν ἔστι, πολλὰ καὶ γελοῖα συμβαίνει πάσχειν τῷ λόγῳ καὶ ἐναντία αὐτῷ. «Ναι Σωκράτη, εἶπε ο Ζήνων. Δεν κατάλαβες πλήρως ὁμως την αλήθεια του συγγράμματος, παρ' ὅτι σαν Λακωνικό σκυλί ανιχνεύεις τα λόγια. Το σύγγραμμα δεν καυχιέται καθόλου πως γράφτηκε για να εξαπατήσει τους ανθρώπους ὅτι ἔκανε τάχα σπουδαίο κατόρθωμα. Εἶπες ὁμως κάτι ἀληθές. Πραγματικά το σύγγραμμα εἶναι εἶδος βοήθειας στη θεωρία του Παρμενίδη ἐναντι ὁσων επιχειροῦν να τον διακωμωδήσουν υποστηρίζοντας ὅτι, αν υπάρχει ἓνα, τότε με τη θεωρία του συμβαίνει να φτάνει σε πολλές γελοιότητες και αντιφάσεις.»

ΖΗΝΩΝ ἀντιλέγει δὴ οὖν τοῦτο τὸ γράμμα πρὸς τοὺς τὰ πολλὰ λέγοντας, καὶ ἀνταποδίδωσι ταῦτὰ καὶ πλείω, τοῦτο βουλόμενον δηλοῦν, ὡς ἔτι γελοιότερα πάσχοι ἂν αὐτῶν ἢ ὑπόθεσις, εἴ πολλά ἐστίν, ἢ ἢ τοῦ ἓν εἶναι, εἴ τις ἱκανῶς ἐπεξίει. διὰ τοιαύτην δὲ φιλονικίαν ὑπὸ νέου ὄντος ἐμοῦ ἐγράφη, καί τις αὐτὸ ἔκλεψε γραφέν, ὥστε οὐδὲ βουλευσασθαι ἐξεγένετο εἴτ' [128ε] ἐξοιστέον αὐτὸ εἰς τὸ φῶς εἴτε μή. ταύτη οὖν σε λανθάνει, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐχ ὑπὸ νέου φιλονικίας οἶει αὐτὸ γεγράφθαι, ἀλλ' ὑπὸ πρεσβυτέρου φιλοτιμίας: ἐπεὶ, ὅπερ γ' εἶπον, οὐ κακῶς ἀπήκασας. «Το σύγγραμμα αντικρούει ὅσους υποστηρίζουν ὅτι υπάρχουν πολλά και τους αντιγυρίζει τα ἴδια κι ακόμη περισσότερα, θέλοντας να δηλώσει πως μπορεί να φτάνει σε μεγαλύτερες γελοιότητες η υπόθεση τους, που υποστηρίζει την πολλαπλότητα, απ' ὅτι αυτή που υποστηρίζει πως υπάρχει ένα, αν κάποιος εξέταζε αναλυτικά. Το σύγγραμμα γράφτηκε ὅταν ἦμουν νέος, λόγω φιλονικίας τέτοιας ὅμως κάποιος τότε το ἔκλεψε, ἀρα δεν εἶχα ἐγὼ τὴ δυνατότητα να σκεφτώ αν πρέπει ἢ δεν πρέπει να το παρουσιάσω. Γι αὐτὸ λοιπὸν κάνεις λάθος Σωκράτη, γιατί δεν πιστεύεις ὅτι ἔχει γραφτεῖ ἀπὸ νέο λόγω φιλονικίας, ἀλλὰ ἀπὸ ηλικιωμένο λόγω φιλοδοξίας. Ὅμως στα βασικά σημεία του νοήματος δεν κάνεις λάθος.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἄλλ' ἀποδέχομαι, φάναι τὸν Σωκράτη, καὶ ἡγοῦμαι ὡς λέγεις ἔχειν. τόδε δέ μοι εἶπέ: οὐ νομίζεις εἶναι αὐτὸ καθ' [129α] αὐτὸ εἶδός τι ὁμοιότητος, καὶ τῷ τοιούτῳ αὐτὸ ἄλλο τι ἐναντίον, ὃ ἔστιν ἀνόμοιον: τούτοις δὲ δυοῖν ὄντοις καὶ ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τἄλλα ἃ δὴ πολλὰ καλοῦμεν μεταλαμβάνειν; καὶ τὰ μὲν τῆς ὁμοιότητος μεταλαμβάνοντα ὅμοια γίνεσθαι ταύτη τε καὶ κατὰ τοσοῦτον ὅσον ἂν μεταλάβῃ, τὰ δὲ τῆς ἀνομοιότητος ἀνόμοια, τὰ δὲ ἀμφοτέρων ἀμφοτέρα; εἰ δὲ καὶ πάντα ἐναντίων ὄντων ἀμφοτέρων μεταλαμβάνει, καὶ ἔστι τῷ μετέχειν ἀμφοῖν ὅμοιά τε καὶ ἀνόμοια αὐτὰ [129β] αὐτοῖς, τί θαυμαστόν; «Παραδέχομαι καὶ πιστεύω πως εἶναι ὅπως ταυτέ. Πες μου ὅμως αὐτό: δὲν νομίζεις ὅτι ὑπάρχει κάποια ἰδέα ὁμοιότητος καθ'αυτήν καὶ κάποια ἄλλη πάλι ἀντίθετη τῆς, που εἶναι ἀνομοιότητα; Καὶ ὅτι σὲ αὐτές, που εἶναι δύο, μετέχουμε ἐγώ, εσύ καὶ τὰ ἄλλα, που ὀνομάζουμε πολλά; Καὶ ὅτι ὅσα μετέχουν τῇ ὁμοιότητι γίνονται ἔτσι ὅμοια καὶ μάλιστα τόσο ὅσο μετέχουν, ὅσα μετέχουν τῇ ἀνομοιότητι γίνονται ἀνόμοια, καὶ ὅσα καὶ στα δύο γίνονται καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο; Ἄν ὅλα μετέχουν καὶ σὲς δύο ἰδέες, που εἶναι ἀντίθετες, καὶ εἶναι δυνατόν νὰ μετέχει καὶ στα δύο τὸ ὅμοιο καὶ τὸ ἀνόμοιο, τί το παράδοξο;»

- Ο Σωκράτης παρουσιάζει τη θεωρία των ιδεών σε αδρές γραμμές, ότι δηλαδή υπάρχουν οντότητες, κυρίως για τις αφηρημένες έννοιες όπως το αγαθό, η γενναιότητα, η δικαιοσύνη.
- Δεν είναι βέβαιος αν υπάρχουν οντότητες για τον άνθρωπο και τη φωτιά, ενώ σε ερώτηση του Παρμενίδη σχετικά δεν δέχεται ότι υπάρχουν ιδέες για ευτελή πράγματα, όπως ο πηλός, η τρίχα και η βρωμιά.
- Ο Παρμενίδης ήδη επισημαίνει ως αδυναμία στη θεωρία των ιδεών, ότι αν κάτι είναι Α επειδή μετέχει και έχει ομοιότητα με την ιδέα του Α, τότε πρέπει να υπάρχει και ένα Α' βάσει του οποίου ομοιάζει το Α με την ιδέα του Α, υπονοώντας ότι η γλώσσα και η ανθρώπινη γνωστική ικανότητα έχει άπειρα επίπεδα αφαίρεσης.
- Ο Παρμενίδης επισημαίνει πως αν η ιδέα του δίκαιου μετέχει σε όλα τα δίκαια, τότε δεν είναι μία αλλά επιμερίζεται.
- Ο Σωκράτης ανταπαντά ότι υπάρχουν έννοιες όπως η μέρα, που μπορούν να μετέχουν σ' αυτές πολλά πράγματα χωρίς να χάνουν τον ενιαίο χαρακτήρα τους.

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ τί δ' αὐτὸ τὸ μέγα καὶ τᾶλλα τὰ μεγάλα, ἐὰν ὡσαύτως τῇ ψυχῇ ἐπὶ πάντα ἴδῃς, οὐχὶ ἓν τι αὖ μέγα φανεῖται, ᾧ ταῦτα πάντα μεγάλα φαίνεσθαι; «Τι θα γίνει ὁμως; Αν εξετάσεις μέσα στην ψυχή σου την ίδια την ιδέα του μεγέθους και τα άλλα μεγάλα πράγματα, δεν θα σου φανεί ὅτι κυριαρχεῖ ἐπ' αὐτῶν μια ἄλλη ιδέα μεγέθους, εξαιτίας της ὁποίας κατ' ἀνάγκη θα φανοῦν μεγάλα ὅλα αὐτά;»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἔοικεν. «Ἔτσι φαίνεται.»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ ἄλλο ἄρα εἶδος μεγέθους ἀναφανήσεται, παρ' αὐτό τε τὸ μέγεθος γεγονός καὶ τὰ μετέχοντα αὐτοῦ: καὶ ἐπὶ τούτοις αὖ [132β] πᾶσιν ἕτερον, ᾧ ταῦτα πάντα μεγάλα ἔσται: καὶ οὐκέτι δὴ ἓν ἕκαστόν σοι τῶν εἰδῶν ἔσται, ἀλλὰ ἄπειρα τὸ πλήθος. «Θα εμφανιστεῖ λοιπὸν μια ἄλλη ιδέα μεγέθους να κυριαρχεῖ πάνω στο ἴδιο το μέγεθος και στα πράγματα που μετέχουν σ' αὐτό. Και μαζί με ὅλα αὐτά θα εμφανιστεῖ και ἄλλη ιδέα μεγέθους, που εξαιτίας της αὐτά στο σύνολο τους θα εἶναι μεγάλα. Ἔτσι δεν θα ἔχῃς μία ἀλλὰ ἀπειρες στο πλήθος ιδέες.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἀλλά, [...] ὦ Παρμενίδη, [...] μὴ τῶν εἰδῶν ἕκαστον ἢ τούτων νόημα, καὶ οὐδαμοῦ αὐτῷ προσήκη ἐγγίγνεσθαι ἄλλοθι ἢ ἐν ψυχαῖς: οὕτω γὰρ ἂν ἐν γε ἕκαστον εἶη καὶ οὐκ ἂν ἔτι πάσχοι ἃ νυνδὴ ἐλέγετο. «Μήπως Παρμενίδη, κάθε ιδέα είναι νόημα και δεν ταιριάζει να γεννιέται πουθενά αλλού εκτός από τις ψυχές; Έτσι είναι δυνατό να υπάρχει κάθε ιδέα και να μην παθαίνει αυτά που είπαμε πιο πριν»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ τί οὖν; φάναι, ἐν ἕκαστόν ἐστι τῶν νοημάτων, νόημα δὲ οὐδενός; «Και λοιπόν, είναι κάθε νόημα ένα χωρίς να είναι νόημα κανενός;»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἀλλ' ἀδύνατον, εἰπεῖν. «Αδύνατο, είπε.»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ ἀλλὰ τινός; «Ἄρα είναι νόημα κάποιου πράγματος.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ναί. [132c]

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ ὄντος ἢ οὐκ ὄντος; «Υπαρκτού ή ανύπαρκτου;»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ὄντος. «Υπαρκτού.»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ οὐχ ἑνός τινος, ὃ ἐπὶ πᾶσιν ἐκεῖνο τὸ νόημα ἐπὸν νοεῖ, μίαν τινὰ οὖσαν ιδέαν; «Νόημα κάποιου πράγματος δεν είναι κάτι που κάνει τα πάντα νοητά όταν τεθεί επάνω τους και είναι κάποια ιδέα;»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ναί.

- Μιλούν ακολούθως για τα είδη της γνώσης και καταλήγουν ότι η γνώση καθαυτή, υπό μια έννοια είναι απρόσβατη στον άνθρωπο.
- Με τη μορφή της επιχειρηματολογίας που ακολουθούν οδηγούνται στο ότι αν είναι δύο κόσμοι, αυτός της πραγματικής ουσίας και αυτός του γίγνεσθαι, αυτοί οι δύο κόσμοι δεν είναι σε επαφή μεταξύ τους (διότι—ενδέχεται—μόνο η εσωτερική επικοινωνία ανά κόσμο να είναι εφικτή).
- Τότε όμως όχι μόνο δεν θα έχουν πρόσβαση οι άνθρωποι στον κόσμο της αληθινής πραγματικότητας, αλλά ούτε και οι θεοί θα έχουν πρόσβαση στη γνώση των ανθρωπίνων πραγμάτων, το οποίο είναι αδύνατο.
- Ο Παρμενίδης και ο Ζήνωνας, παρόλο που η θεωρία τους δεν συμφωνεί με εκείνη του Σωκράτη, επαινούν τον Σωκράτη για τον δυναμισμό στη συλλογιστική του και τον ενθαρρύνουν να συνεχίσει την εξέταση, ακολουθώντας τη δική τους μέθοδο.
- Ο Σωκράτης ρωτά ποια είναι αυτή η μέθοδος και ο Παρμενίδης απαντά, ότι είναι αυτή που ακολούθησε ο Ζήνων.

ΟΤΑΝ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΕΙ ΤΗΝ ΕΞΕΤΑΣΗ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἀμήχανόν γ' ἔφη, λέγεις, ὦ Παρμενίδη, πραγματείαν, καὶ οὐ σφόδρα μανθάνω. ἀλλὰ μοι τί οὐ διήλθες αὐτὸς ὑποθέμενός τι, ἵνα μᾶλλον καταμάθω; [136d] «Δύσκολη ἔρευνα εννοεῖς, Παρμενίδη, καὶ δὲν σε καταλαβαίνω καθόλου. Γιατί δὲν τὴν κάνεις ὁ ἴδιος, κάνοντας κάποια υπόθεση, ὥστε νὰ σε καταλάβω καλύτερα;»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ πολὺ ἔργον, φάναι, ὦ Σώκρατες, προστάττεις ὡς τηλικῶδε. «Στὴν ηλικία μου με ἐξωθεῖς σὲ δύσκολο ἔργο, Σωκράτη.»

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἀλλὰ σύ [...] Ζήνων, τί οὐ διήλθες ἡμῖν; «Γιατί ὅμως Ζήνωνα δὲν πραγματεύεσαι ἐσύ τὸ θέμα;»
καὶ τὸν Ζήνωνα ἔφη γελάσαντα φάναι: «Ὁ Ζήνων τότε γέλασε καὶ εἶπε:»

ΖΗΝΩΝ αὐτοῦ, ὦ Σώκρατες, δεώμεθα Παρμενίδου: μὴ γὰρ οὐ φαῦλον ἦ ὃ λέγει. «Ἄς παρακαλέσουμε, Σωκράτη, τὸν ἴδιο τὸν Παρμενίδη, διότι δὲν εἶναι ἀσήμαντο αὐτό που λέει.»

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΜΕΝΙΔΗ (εξετάζει ενδεχόμενα)

A. Αν το ένα υπάρχει

1. ανεξάρτητα και απόλυτα από τα άλλα, δεν μπορούμε να πούμε τίποτε ούτε για αυτό, ούτε για τα άλλα.
2. σε συνάρτηση με τα άλλα, μπορούμε να πούμε τα πάντα και για αυτό και για τα άλλα.

B. Αν το ένα δεν υπάρχει

1. ανεξάρτητα ανεξάρτητα από τα άλλα, δεν μπορούμε να πούμε τίποτε ούτε για αυτό, ούτε για τα άλλα.
2. σε σχέση με τα άλλα, μπορούμε να πούμε τα πάντα για το ένα και για τα άλλα.

(βασισμένο στην εισαγωγή Φιλολογικής ομάδας Κάκτου, 1993: 52-55)

**ούτε εμείς καταλάβαμε, πάντως ο Αντιφώντας όλο αυτό το ήξερε απ' έξω και ο Κέφαλος διέσχισε όλο το Αιγαίο για να ρθει να το ακούσει.*

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ἔστιν τῶν ὄντων ἑκάστω, δι' ὧν τὴν ἐπιστήμην ἀνάγκη παραγίγνεσθαι, τρία, τέταρτον δ' αὐτή—πέμπτον δ' αὐτὸ τιθέναι δεῖ ὁ δὴ γνωστόν τε καὶ ἀληθῶς ἔστιν ὄν—ἓν μὲν ὄνομα, δεύτερον δὲ λόγος, τὸ δὲ τρίτον εἶδωλον, τέταρτον δὲ ἐπιστήμη. [...] [...] κύκλος ἐστὶν τι λεγόμενον, ᾧ τοῦτ' αὐτὸ ἔστιν ὄνομα ὃ νῦν ἐφθέγγεθα. λόγος δ' αὐτοῦ τὸ δεύτερον, ἐξ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων συγκείμενος: τὸ γὰρ ἐκ τῶν ἐσχάτων ἐπὶ τὸ μέσον ἴσον ἀπέχον πάντη, λόγος ἂν εἴη ἐκείνου ᾧπερ στρογγύλον καὶ περιφερὲς ὄνομα καὶ κύκλος. Για καθετί που υπάρχει χρειάζονται τρεις προϋποθέσεις για να αποκτηθεί η γνώση του. Η γνώση η ίδια είναι τέταρτη προϋπόθεση. Στην πέμπτη σειρά πρέπει να βάλουμε αυτό που μπορεί να γίνει γνωστό και είναι αληθινό. 1^ο είναι η ονομασία, 2^ο ο ορισμός, 3^ο η εικόνα, 4^ο η γνώση. Για παράδειγμα υπάρχει κάτι που το λέμε κύκλος. Αυτή είναι η ονομασία που μόλις τώρα είπαμε. Ὑστερα ἐρχεται ο ορισμός του, που εκφράζεται με ονόματα και ῥήματα, δηλαδή εκείνο του οποίου η περιφέρεια απέχει ἀπὸ το κέντρο παντού το ίδιο, θα ἦταν ο ορισμός ἐκείνου που ἔχει την ονομασία στρογγυλό, σφαιρικό και κύκλος.

ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ (7^η επιστολή)

τρίτον δὲ τὸ ζωγραφούμενον τε καὶ ἐξαλειφόμενον καὶ τορνευόμενον καὶ ἀπολλύμενον: ὧν αὐτὸς ὁ κύκλος, ὃν περί πάντ' ἐστὶν ταῦτα, οὐδὲν πάσχει, τούτων ὡς ἕτερον ὄν. τέταρτον δὲ ἐπιστήμη καὶ νοῦς ἀληθῆς τε δόξα περὶ ταῦτ' ἐστὶν: ὡς δὲ ἐν τούτῳ αὐτὸ πᾶν θετέον, οὐκ ἐν φωναῖς οὐδ' ἐν σωμάτων σχήμασιν ἀλλ' ἐν ψυχαῖς ἐνόν, ᾧ δῆλον ἕτερόν τε ὄν αὐτοῦ τοῦ κύκλου τῆς φύσεως τῶν τε ἔμπροσθεν λεχθέντων τριῶν. Στην τρίτη σειρά ἐρχεται το αντικείμενο που το σχεδιάζεις και το σβήνεις ή που χρησιμοποιεῖς στον τρόπο και καταστρέφεται. Από αυτά ο κύκλος αυτός καθ' αυτόν, που γύρω του γίνονται όλα αυτά, δεν παθαίνει τίποτε, γιατί είναι κάτι άλλο. Τέταρτο ἐρχεται η γνώση και η νοημοσύνη και η αληθινή γνώμη γύρω από αυτά. Αυτά πάλι πρέπει να τα πάρουμε ως σύνολο που υπάρχει όχι στην ομιλία ή στα σχήματα, αλλά στην ψυχή, και που είναι βέβαια κάτι διαφορετικό από τη φύση του κύκλου αυτού και από τα τρία πράγματα που ειπώθηκαν προηγουμένως.

(Πλάτων, ἑβδομη επιστολή 342a-d)

ΤΑ 4 (ΟΝΟΜΑ, ΟΡΙΣΜΟΣ, ΕΙΚΟΝΑ, ΕΝΝΟΙΑ) & Η ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

οὐ γὰρ ἂν τούτων μή τις τὰ τέτταρα λάβη ἁμῶς γέ πως, οὔποτε τελέως ἐπιστήμης τοῦ πέμπτου μέτοχος ἔσται. πρὸς γὰρ τούτοις ταῦτα οὐχ ἦττον ἐπιχειρεῖ τὸ ποιῶν τι περὶ ἕκαστον δηλοῦν [343α] ἢ τὸ ὄν ἑκάστου διὰ τὸ τῶν λόγων ἀσθενές: ὧν ἔνεκα νοῦν ἔχων οὐδεὶς τολμήσει ποτέ εἰς αὐτὸ τιθέναι τὰ νενοημένα ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ταῦτα εἰς ἀμετακίνητον, ὃ δὴ πάσχει τὰ γεγραμμένα τύποις. Ἄν δεν συλλάβει κάποιος τις τέσσερις προϋποθέσεις αὐτῶν με κάποιον τρόπο, ποτέ δεν θα γίνει τέλειος μέτοχος της γνώσης του πέμπτου. Πρέπει να προσθέσω ὅτι τα τέσσερα αὐτὰ προσπαθοῦν να εκφράσουν την ποιότητα του καθενός παρὰ την πραγματική οὐσία του, λόγω της αδυναμίας της γλώσσας. Γι αὐτὸ κανεὶς με μυαλό δεν θα δοκιμάσει ποτέ να βάλει στην ἴδια μοίρα τα νοήματα με τα γλωσσικά σύμβολα, κάνοντας ἔτσι τα νοήματα ἀμετάβλητα, ὅπως ἀμετάβλητα εἶναι τα γραπτὰ.

(Πλάτων, ἕβδομη ἐπιστολή 342e-343a)

ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗ

[216a] **ΘΕΟΔΩΡΟΣ** κατὰ τὴν χθὲς ὁμολογίαν, ὦ Σώκρατες, ἤκομεν αὐτοί τε κοσμίως καὶ τόνδε τινὰ ξένον ἄγομεν, τὸ μὲν γένος ἐξ Ἑλέας, ἑταῖρον δὲ τῶν ἀμφὶ Παρμενίδην καὶ Ζήνωνα ἑταίρων, μάλα δὲ ἄνδρα φιλόσοφον. «Καθὼς εἶχαμε μείνει σύμφωνοι χθες κι εμεῖς ἦρθαμε στὴν ὥρα μας καὶ φέρνουμε μαζί μας καὶ αὐτὸν τὸν ξένο ἀπὸ τὴν Ἑλέα, ἀπὸ τὴν ομάδα τῶν οπαδῶν τοῦ Παρμενίδη καὶ τοῦ Ζήνωνα, σημαντικό φιλόσοφο.»

(Πλάτων, Σοφιστής 216a)

ΣΩΚΡΑΤΗΣ μὴ τοίνυν, ὦ ξένε, ἡμῶν τήν γε πρώτην αἴτησάντων χάριν ἀπαρνηθεὶς γένη, τοσόνδε δ' ἡμῖν φράζε. πότερον εἴωθας ἥδιον αὐτὸς ἐπὶ σαυτοῦ μακρῷ λόγῳ διεξιέναι λέγων τοῦτο ὃ ἂν ἐνδείξασθαί τω βουληθῆς, ἢ δι' ἐρωτήσεων, οἷόν ποτε καὶ Παρμενίδη χρωμένῳ καὶ διεξιόντι λόγους παγκάλους παρεγενόμεν ἔγὼ νέος ὢν, ἐκείνου μάλα δὴ τότε ὄντος πρεσβύτου; [217d] «Λοιπὸν μὴ μας ἀρνηθεὶς ξένε μου, αὐτὴ τὴν πρώτην χάριν που σου ζητήσαμε, ἀλλὰ πες μας τι προτιμᾷς καλύτερα, νὰ μιλάς μόνος σου καὶ νὰ ἐξετάζεις σε ἓνα μακρὸν λόγο τὸ θέμα που θέλεις νὰ ἐξηγήσεις ἢ νὰ συζητᾷς με ἐρωταποκρίσεις, ὅπως κι ἐγὼ ἀκουσα κάποτε τὸν ἴδιον τὸν Παρμενίδη νὰ μιλά καὶ νὰ κάνει ωραιότατες συζητήσεις, ὅταν ἦμουν νέος, ἐνῶ αὐτὸς τότε ἦταν μεγάλης ἡλικίας;»

(Πλάτων, Σοφιστής 217c-d)

ΞΕΝΟΣ τετόλμηκεν ὁ λόγος οὗτος ὑποθέσθαι τὸ μὴ ὄν εἶναι: ψεῦδος γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως ἐγίγνετο ὄν. Παρμενίδης δὲ ὁ μέγας, ὦ παῖ, παισὶν ἡμῖν οὖσιν ἀρχόμενός τε καὶ διὰ τέλους τοῦτο ἀπεμαρτύρατο, πεζῇ τε ὧδε ἐκάστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρων—“οὐ γὰρ μήποτε τοῦτο δαμῆ, φησὶν, εἶναι μὴ ἔόντα: ἀλλὰ σὺ τῆσδ’ ἀφ’ ὁδοῦ διζήμενος εἶργε νόημα.” **Parmenides Fr. 7.1 [237β] [...]** «Ο λόγος μας ως τώρα τολμά να παραδέχεται ότι το μη ον υπάρχει. Αλλιώς δεν γίνεται να υπάρχει το ψέμα. Όμως ο μεγάλος Παρμενίδης, νεαρό μου, όταν εμείς ακόμη ήμασταν πολύ νέοι, και αρχίζοντας και τελειώνοντας, και προφορικά και στους στίχους του έλεγε: ‘Τούτο δεν θα αποδείξεις ποτέ, ότι τα μη όντα υπάρχουν (είναι). Καλύτερα να απομακρύνεις τον νου σου από αυτόν τον δρόμο της έρευνας.’»

ΞΕΝΟΣ ἀλλ’ οὖν τοῦτό γε δῆλον, ὅτι τῶν ὄντων ἐπί τι τὸ μὴ ὄν οὐκ οἰστέον. «Δεν μπορούμε να αποδόσουμε την έννοια μη ον σε κάτι που είναι ον.»

- Για την αναίρεση της θέσης του Παρμενίδη χρησιμοποιεί την ίδια τη γλώσσα, που αναγνωρίζει ενικό και πληθυντικό και στο μη ον – μη οντα – οπότε δεν μπορεί να μην υπάρχει το μη ον, εφόσον αναμειγνύεται με τους αριθμούς. Αν οι αριθμοί υπάρχουν – το οποίο θεωρούν δεδομένο – τότε δεν μπορεί το υπαρκτό να αναμειγνύεται με το ανύπαρκτο.

[...] συννοεῖς οὖν ὡς οὔτε φθέγξασθαι δυνατόν ὀρθῶς οὔτ' εἰπεῖν οὔτε διανοηθῆναι τὸ μὴ ὄν αὐτὸ καθ' αὐτό, ἀλλ' ἔστιν ἀδιανόητόν τε καὶ ἄρρητον καὶ ἄφθεγκτον καὶ ἄλογον; «Καταλαβαίνεις πως πραγματικά δεν μπορούμε ούτε να προφέρουμε, ούτε να εκφράσουμε, ούτε να στοχαστούμε σωστά το απόλυτο μη ον. Είναι ολότελα αδιανόητο, ανείπωτο, απρόφερο και ανέκφραστο.» [238c]

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

6^{ος}-5^{ος} αιώνας π. Χ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἀμήχανόν γ' ἔφη, λέγεις, ὦ Παρμενίδη, πραγματείαν, καὶ οὐ σφόδρα μανθάνω. ἀλλὰ μοι τί οὐ διήλθες αὐτὸς ὑποθέμενός τι, ἵνα μᾶλλον καταμάθω; «Δύσκολη ἔρευνα λες, Παρμενίδη, καὶ δὲν σε καταλαβαίνω καὶ πολὺ. Γιατί δὲν τὴν κάνεις ὁ ἴδιος, ἐξετάζοντας κάποιο παράδειγμα, ὥστε νὰ σε καταλάβω καλύτερα;»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ πολὺ ἔργον, φάναι, ὦ Σώκρατες, προστάττεις ὡς τηλικῶδε. «Στὴν ηλικία μου με ἐξωθεῖς σὲ δύσκολο ἔργο, Σωκράτη.»

Πλάτων, Παρμενίδης 136d

- Συνοπτικά, ο Κέφαλος (αφηγητής) ήρθε από τις Κλαζομενές για να ακούσει από τον Αντιφώντα, αυτά που του είχε πει ο Πυθόδωρος που τα άκουσε από τον Παρμενίδη, που με αρχική επιφύλαξη τα ανέλυσε εκτενώς (50 χρόνια πριν).
- Όλοι οι γνωστοί μας φιλόσοφοι ήταν τόσο εξασκημένοι σε τέτοιου είδους ρητορική που δεν μπορεί παρά να προηγήθηκε εξαιρετική γενιά ρητόρων και εκπαιδευτών πριν από αυτούς.

*στην πιο εξελιγμένη μορφή της η θεωρία των ιδεών αντιπροσωπεύεται καλύτερα από αυτό το διάγραμμα που είχαμε δει από το 6^ο βιβλίο της Πολιτείας

ΟΡΑΤΟΣ ΤΟΠΟΣ [ΑΡΧΩΝ: ΗΛΙΟΣ ἔκγονος του Αγαθού]		ΝΟΗΤΟΣ ΤΟΠΟΣ [ΑΡΧΩΝ: ΑΓΑΘΟ]	
σκιές- είδωλα	πράγματα	επιμέρους επιστήμες	διαλεκτική
εικασία	πίστη	διάνοια	νόηση
ΓΝΩΜΗ		ΓΝΩΣΗ	

Βασισμένο: Πλάτων, Πολιτεία VI 511d-e

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

www.perseus.tufts.edu [ακριβής σύνδεσμος](#) Plato. *Platonis Opera*, ed. John Burnet. Oxford University Press. 1903. The Annenberg CPB/Project provided support for entering this text.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ (με βάση)

Πλάτων Παρμενίδης (ή Περί ιδεών). Εισαγωγή με μετάφραση, σχόλια: Φιλολογική ομάδα Κάκτου. 178 «Οι Έλληνες», Οδυσσέας Χατζόπουλος, Αθήνα: Κάκτος. 1993.

Plato. *Plato in Twelve Volumes, Vol. 9* translated by Harold N. Fowler. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann. 1925. [ακριβής σύνδεσμος](#)

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Frege, Gottlob. 1879, *Begriffsschrift, eine der arithmetischen nachgebildeten Formelsprache des reinen Denkens*. Halle: Nebert.

Harris, Zelig. 1951. *Methods in Structural Linguistics*. Chicago: University of Chicago Press.

Johnson, Kent. 2004. On the systematicity of language and thought. *Journal of Philosophy* 101.111–139.

Montague, Richard. 1970. English as a formal language. Στο: *Linguaggi nella Società e nella Tecnica*, B. Visentini, et al. (επιμ.), 189-224. Milan: Edizioni di Comunità, 189–224.

Χατζοπούλου, Κατερίνα. 2019. Η συστηματικότητα στη γλώσσα. *Περιοδικό Φιλοσοφείν* 19.331-352.